

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN EHL-İ SÜNNET ANLAYIŞI

Mustafa TEKİN

Yrd. Doç. Dr., Onsekiz Mart Ü. İlahiyat Fakültesi
Din Sosyolojisi Öğretim Üyesi

Geçmişten bu yana üzerinde neliği, kapsamı ve içeriği ile ilgili tartışmaların yapıldığı konulardan birisi de hiç şüphesiz Ehl-i Sünnet'tir. Bugün de Müslüman dünyanın büyük çoğunluğunu oluşturması, bir yandan onun meşruiyet düzeyini artırırken diğer yandan çok boyutluluğunu gündeme getirmektedir.

Bir başka deyişle, Ehl-i Sünnet'in farklı kültürler içindeki görüngülerine eşlik eden tarihî, sosyal, siyasal, ekonomik yönleri, onun basit açıklamalarla analiz edilmesini zorlaştırmaktadır. Çünkü Ehl-i Sünnet kendi içerisinde homojenlik taşıyan bir mezhep değildir. Çoğunluğun benimsediği bir ekol olarak Ehl-i Sünnet kavramı tarihî ve çağdaş boyutlarıyla Mâtürîdî, Eş'arî ve zaman zaman Selefi görüşleri içine aldığı gibi, geleneksel öğeler de taşıyan bir genişlikte olmuştur. Ehl-i Sünnet, her dönemde tarihsel ve yerel kimi tartışma ve konuların da eklenmesiyle kendini yeniden üretmektedir. Ancak burada Ehl-i Sünnet yaklaşımını ötekilerden ayıran nokta; hem yeni tartışmalara verdiği cevaplarda klasik Mâtürîdî ve Eş'arî yaklaşımını yeniden üretmek, hem de sınırları yaşanan gelenek ve ortodoks görüş tarafından çizilen çizginin içinde kalmak. Bu açıdan kimi zaman geleneksel öğeler Ehl-i Sünnet'e mensubiyetin bir tezahürü olarak ortaya çıkarılırken, kimi zaman bir ülkenin yerel reflekslerinin de Ehl-i Sünnet'in genetik özelliği şeklinde algılandığına şahit olmaktayız. Aslında buna göre, statik bir Ehl-i Sünnet anlayışından söz etmek pek mümkün değildir. "Bilâkis ortada sadece Ehl-i Sünnet şemsiye kavramı altında yer alabilecek olan ve birbirinden şu veya bu ölçüde farklı çeşitli formülasyonlar bulunmaktadır."¹ Daha da ötede, bugüne gelinceye kadar tüm sosyal, siyasal, konjonktürel nitelikleriyle de, farklı anlamaların ve anlayışların konusu olagelmıştır.

"Ehl-i Sünnet", kavram ve içerik olarak İslâm dünyasında ortaya çıkışından itibaren "orta"nın temsilcisi olmuş, bu bağlamda farklı görüşler ya da mezheplere kıyasla itidalin, geleneğin süreklilik kazanmasında işlevsel bir özellik kazanmıştır. Bilindiği gibi geniş halk kitlelerinin din ve dindarlık anlayışı marjinal düşünceler, farklı fikirlere mesafeli durduğu gibi, sosyo-dinî hayatta değişim ve farklılıkları da hemen kabullenmez. Bunun bir sonucu olarak toplum hafızasında mevcut din anlayışı ve değişimlerle ortaya çıkan düşünce arasında bir orta yol inşa edilerek itidal aranır ve sosyal yapıdaki ani dönüşümlere izin verilmez. Aslında Ehl-i Sün-

¹ M. Hayri Kırbaoğlu, "Bir Panaroma: Geçmişten Geleceğe Ehl-i Sünnet-Ehl-i Sünnet'e Eleştirel Bir Bakış İçin Yol Haritası", *İslâmiyât*, c. 8, S. 3, Ankara, 2005, s. 70.

net'in varlık ve devamlılığını sağlayan alan tam da burasıdır. Tabii ki bunun teolojik alt yapısını da görmek gerekmektedir.

Ehl-i Sünnet'in gerek ortaya çıkışından itibaren kendisine eklenilen tarihî, sosyal, siyasal, konjonktürel öğeler, gerekse onun gelenekle olan sıkı bağları Ehl-i Sünnet anlayışlarındaki farklılığı ortaya çıkaran en önemli unsurlardır. Nitekim insanlara Ehl-i Sünnet'in neliğine yönelik sorular sorulduğunda verilen cevapların bu durumla örtüştüğünü söyleyebiliriz: "Ehl-i Sünnet dedin miydi, dinî bakımdan, yani âdetleri falan, örf ve ananeleri falan bilen insan geliyor aklıma. Cemiyete iyi ayak uydurmasını bilen insan geliyor."² Şu cevap ise daha ilginçtir: "Ehl-i Sünnet demek, ehlileştirilmiş ve sünnet edilmiş adam demektir."³ Burada gelenek, itidal ve ehlileşmek arasındaki ilişkiye dikkat çekmek gerekir. Diğer yandan bilhassa 1980 sonrasında bir şekilde kendisine eklenilen geleneksel öğeler üzerinden Türkiye ve Türkiye dışından ilâhiyat uzmanı kişiler tarafından Ehl-i Sünnet düşüncesine yöneltilen eleştiriler de toplumdaki Ehl-i Sünnet anlayışlarının analizini beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla ortada çok farklı kesimler tarafından farklı anlayışlarla değerlendirilen Ehl-i Sünnet anlayışları bulunmaktadır.

Biz bu makalede, yakın gelecekte toplumda dinî görevler alacak olan İlâhiyat Fakültesi öğrencilerinin Ehl-i Sünnet anlayışını analiz etmeye çalışacağız. Peki, niçin İlâhiyat Fakültesi öğrencilerini seçtik? Bu bağlamda araştırmamızın temel problemini şöyle özetleyebiliriz: Türkiye'de yaşayan insanların büyük çoğunluk itibarıyla Ehl-i Sünnet'e mensup olduklarını bilmekteyiz. Toplumun genel olarak Ehl-i Sünnet anlayışı aile, cami, cemaat ve toplum merkezli kültür ve pratiklerle informel bir eğitim çerçevesi içinde şekillenmektedir. Dolayısıyla sahip olduğu Ehl-i Sünnet anlayışı bilinçli ve yeterli bilgiye dayalı bir kabul veya ret niteliği taşımadığını söyleyebiliriz. Bu konuda formel eğitimin ve bilgilendirmenin verildiği yer İmam Hatip Lisesi ve İlâhiyat Fakülteleridir. Dolayısıyla İmam Hatip Lisesi'ni bitirerek İlâhiyat eğitimi gören öğrencilerin Ehl-i Sünnet anlayışının geleneksel Ehl-i Sünnet anlayışından farklılaşması mümkün hale gelmektedir. Öte yandan 1980 sonrası Ankara İlâhiyat çevrelerinde birçok bilim dallarındaki çalışmaların Ehl-i Sünnet'e eleştirel yaklaşımları da önemli etkiler uyandırmıştır. Bu bağlamda temel problemimizi İlâhiyat Fakültesi öğrencilerinin Ehl-i Sünnet anlayışlarının, daha ileride içeriğini betimlemeye çalışacağımız "geleneksel Ehl-i Sünnet" anlayışından farklılaşıp farklılaşmadığı oluşturmaktadır.

Kavramsal Çerçeve

Bu başlık altında "İlâhiyat Fakültesi öğrencisi" ile "Ehl-i Sünnet" ifadelerini konumuz bağlamında operasyonel bir şekilde içeriklendirmeye çalışacağız. İlâhiyat Fakültesi, ÖSYM seçme sınavları ile öğrenci almakta olan üniversitelere bağlı

² Bkz. Yaşar Kaplan, *Ehl-i Sünnet Tetkikleri*, İstanbul, Eksen Yay., 1989, s. 473.

³ Yaşar Kaplan, *Ehl-i Sünnet Tetkikleri*, s. 9.

birimlerdir. İlk olarak Yüksek İslâm Enstitüsü ismiyle var olan bu birimler, 1980 sonrasında İlahiyat Fakültesi adını almışlardır. İlahiyat Fakülteleri, din hizmetlerinin yerine getirilmesi ve dinin bilimsel incelenmesini gerçekleştirecek nitelikli eleman yetiştirilmesini amaçlamaktadır. İlk olarak 1933 yılında Ankara'da kurulup kapatılan, sonra 1949'da yeniden açılan bu fakültelerin sayısı bugün Türkiye'de 21'e ulaşmıştır. Bunların bir kısmı öğrenci almamaktadır. Büyük kısmı ise, her sene 20-30 arasında öğrenci almaktadır. Ankara, İzmir, İstanbul gibi büyük şehirlerdeki İlahiyat Fakültelerine her sene 80-100 arasında öğrenci gelmektedir. Bir ara gece öğretileri de dâhil ciddi bir öğrenci potansiyeli olan ve erkeklerin yoğun olduğu İlahiyat Fakülteleri, şimdi öğrenci sayısı az ve kız yoğunluktadır. Bilhassa Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi bölümünün Eğitim Fakültelerine alınmasıyla bu sayı iyice azalmıştır. Öğrenciler büyük çoğunlukla İmam Hatip Liselerinden buraya gelmektedirler.

İlahiyat Fakültelerinde Tefsir, Hadis, İslâm Hukuku, Kelâm, Mezhepler Tarihi, Tasavvuf gibi Temel İslâm Bilimleri yanında Din Sosyolojisi, Din Felsefesi, Din Psikolojisi gibi Felsefe ve Din Bilimleri ve İslâm Tarihi, Sanatları ve Edebiyatı dersleri verilmektedir. Eskiye göre özellikle son 7-8 yılda derslerin sayı ve yoğunlukları azalmıştır. Konumuzla bağlantılı olarak İlahiyat Fakültesi'nde verilen Kelâm ve Mezhepler Tarihi ile ilgili derslere baktığımızda şu şekilde bir manzara ile karşılaşırız: IV. Yarıyıl *Kelâm Tarihi*, V. yarıyıl *Kelâm Okulları*, VI. yarıyıl *Sistematik Kelâm I*, VII. yarıyıl *Sistematik Kelâm II* zorunlu derslerdir. VI. Yarıyıl *Türk Kelâmcıları*, VII. yarıyıl *Türk Kelâmcıları II, Klâsik Kelâm Metinleri*, VIII. yarıyıl *Günümüz Kelâm Problemleri* seçmeli derslerdir. Yine VI. yarıyıl *İslâm Mezhepleri Tarihi I*, VII. yarıyıl *İslâm Mezhepleri Tarihi II* zorunlu dersler olarak okutulurken, VIII. yarıyıl *Çağdaş İslâm Akımları* seçmeli dersler arasında yer almaktadır.

İlahiyat Fakültesi öğrencileri Kelâm ve mezheplerle ilgili bilgileri daha kuvvetli olarak İlahiyat Fakültelerinde almaktadırlar. Sadece Kelâm ve Mezhepler Tarihi dersleri değil, diğer alanlardaki Felsefe ve Sosyoloji dersleri de öğrencinin genelde mezhep, özelde Ehl-i Sünnet'le ilgili düşüncelerin oluşumu ve değişmesinde etkilidirler. Özellikle son yıllarda İlahiyat eğitiminde Temel İslâm Bilimlerinin birikimlerine eleştirel yaklaşım gösteren çalışmaların da düşüncelerin şekillenmesi bağlamında hatırı sayılır katkıları olduğunu söyleyebiliriz. Tabii ki bunlar öğrencilerin resmî beslenme kaynaklarıdır. Bunların dışında dinî cemaatlerin ve kişinin içinde bulunduğu sosyo-kültürel çevrenin de farklı oranlardaki etkilerinden bahsetmeliyiz. Bu bağlamda İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin Ehl-i Sünnet ve diğer mezheplerle dair bilgilerinin, İlahiyat eğitimlerinin yanı sıra aile, cami ve toplum merkezli kültür ve pratikler içinde geliştiğini söyleyebiliriz.

Yukarıda giriş kısmında Ehl-i Sünnet'in gelenek, çoğunluk ve genişliğinin kısaca altını çizmiştik. Net bir şekilde anlaşılmaktadır ki, Ehl-i Sünnet kesin belli formüller içinde ele alınamaz. Bununla birlikte tarih içinde ve bugün Ehl-i Sünnet'in temel niteliklerine referansları bulunan kristalize olmuş özelliklerinden bahsetmek gerekmektedir.

Tarih boyunca İslâm dünyasının ana kitlesini oluşturan hatta çoğu zaman İslâm'ın kendisi ile özdeşleştirilen Ehl-i Sünnet, bir mezhebin sınırları içerisine sıkıştırılmayacak ölçüde farklılık ve düşünceleri içerisinde barındırır. Bu genişlik, dinî olanı yanı sıra sosyal ve siyasalın da ona eklenmesiyle kendi sınırlarına ulaşmaktadır. İtikadî olarak Mâtürîdîlik ve Eş'arîlik düşüncelerini içine alan Ehl-i Sünnet'in, bu mezhepler doğmadan III. yüzyıla kadar Ehlü'l-Hadîs tarafından temsil edildiğini söylemek mümkündür.⁴ Bu bakımdan "sünnet" in Ehl-i Sünnet içerisinde işgal ettiği yer büyüktür. Zaten "Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat" ifadesindeki sünnetin, Hz. Peygamber'in sünnetine referansla bir anlam kazandığı neredeyse ortak görüş olarak ortaya çıkmaktadır ki⁵ bu, sünnete tâbi olan kimseleri ifade eder. Buradan yani Hz. Peygamber'in sünnetini merkeze alarak sünneti "uygulanagelen Müslümanlık",⁶ "geleneğe bağlı olma"⁷ anlamlarına doğru genişletenler olmuştur. Bazı rezervlerle birlikte bu iki tanımın da gerçeklik paylarının olduğunu söylemek mümkündür. Ehl-i Sünnet'in tarihî reflekslerine de baktığımız zaman, onun sünnet karşıtı, fitneci, orta yolu terk edici hareketlere karşı tepkilerinin olduğunu görmekteyiz. Bu bakımdan Ehl-i Sünnet'in en hassas olduğu konulardan birisi bidatlerdir.

Diğer yandan "ve'l Cemaat" ifadesi ise, bu yolu takip eden çoğunluğa vurgu yapmaktadır. Bu yönüyle Ehl-i Sünnet, çoğunluğun ortak görüşünün yani yaygın/meşhur olan anlayışın ifadesidir.⁸ Hatipoğlu'na göre,⁹ çoğu zaman Ehl-i Sünnet'e kendinden menkul bir haklılık da kazandırmaktadır. Bu haklılığın birinci derecedeki referansı "firka-i nâciye"nin Ehl-i Sünnet lehinde yorumlanmasıdır. Böylece Ehl-i Sünnet mensupları, kendileri dışındakileri sapıtmış olarak görmektedirler. Bu durum her dönemde Ehl-i Sünnet'in istikrarı koruması açısından ciddi olarak işlevseldir. Fazlurrahman'a göre de İslâm Ortodoksluğunun işlevi, Allah ile insan arasında bir aracı ya da gruplar arasında savaşan bir grup olmak değil, fakat istikrarı sağlamak ve dengeyi korumak olmuştur.¹⁰ Ehl-i Sünnet'in İslâm toplumunda olumsuzlukları gidermek, itikadî ve amelî sapmaları önlemek, birliği sağlamak amacına yönelik çıktığı ve menfi anlamda firkalaşmayı durdurduğu¹¹ ifade

⁴ M. Hayri Kırbaçoğlu, "Ehlu's-Sunne Kavramı Üzerine Yeni Bazı Mülahazalar", *İslâmî Araştırmalar*, S. 1, 2. baskı, Ank., 1986, s. 73.

⁵ Bkz. Sayyed Hossein Nasr, *The Heart of Islam-Enduring Values for Humanity*, Newyork, Hamperson Franciskoî 2002, s. 65; Yaşar Aydın, "Ehl-i Sünnet'in Fikrî Zemini Üzerine Genel Bir Değerlendirme", *İslâmiyât*, c. 8, S. 3, Ankara, 2005, s. 55; Şinasi Gündüz, *Din ve İnanç Sözlüğü*, Ankara, Vadi Yay., 1998, s. 110; İbn Teymiyye, *Ehl-i Sünnet İtikadî*, İst., Tevhid Yay., 1996, s. 192-195; Yusuf Şevki Yavuz, "Ehl-i Sünnet", *DİA*, c. 10, s. 525; Said Hatipoğlu, *Ehl-i Sünnet Tetkikleri*, s. 29.

⁶ M. Hayri Kırbaçoğlu, a.g.m., s. 74.

⁷ Siddik Korkmaz, "Sınırları Belirlenmeyen Dinî Bir Oluşum: Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaat", *Marîfe*, Yıl: 5, S. 3, Konya, 2005, s. 378.

⁸ Yaşar Aydın, a.g.m., s. 53-54.

⁹ Said Hatipoğlu, "Soruşturma", *Ehl-i Sünnet Tetkikleri*, s. 33.

¹⁰ Fazlur Rahman, *Tarih Boyunca İslâmî Metodoloji Sorunu*, Çev. Salih Akdemir, Ankara, Ankara Okulu Yay., 1995, s. 65-66.

¹¹ Şerafeddin Gölcük, "Soruşturma", *Marîfe*, Yıl: 5, S. 3, Konya, 2005, s. 426.

edilmektedir. Ayrıca orta yolda oluşu, geniş kitleleri gözeterek toplumsal gerilimin düşürülmesine de katkı sağlamıştır.¹²

Bu çerçevede bir itidal alâmeti olarak önceki nesillere hürmet etmenin de, Sünnîliğin önemli bir unsuru olduğunu belirtmekte fayda vardır. Buradaki hürmet, fikren ve zikren izinden gitmeyi ifade etmektedir. Çünkü genel Sünnî anlayışa göre, geçmiş mükemmeldir ve oradan uzaklaştıkça noksan olana doğru yaklaşmaktadır. Bu açıdan, geçmişi, kişilerin üstünlük/fazilet esasına göre hiyerarşik sıralanışı olarak tasavvur etmek ve geçmişe duyulan veya duyulması gereken hürmeti de bu sraya göre göstermek önemli bir Sünnî tasavvur olarak karşımıza çıkmaktadır.¹³ Dolayısıyla Selef-i Sâlihîn'in otoritesinin vurgulandığını görmekteyiz.¹⁴ Tabii burada ashaba duyulan saygının ve ilk cemaat olarak tatbikatlarının çok önemli bir yeri olduğunu da hatırlatmak gerekir.

Sahabeyi Udûl (adil) saymalarının ötesinde, Şîa/Ca'feriyye ve Zeydiyye ile mukayese edildiğinde Ehl-i Sünnet'in bir diğer ayırt edici özelliği de, ilk dört halifenin fazileti, bir başka deyişle, imâmet-i kübrâ ve hilâfet meselesindeki farklılığıdır.¹⁵ Çünkü Hz. Peygamber'den sonra ilk meşru halifenin Hz. Ebû Bekir ve daha sonra sırayla Ömer, Osman ve Ali olduğu ve bunların tarihî sırasının fazilet sırası olduğu fikri, Ehl-i Sünnet'in siyasî çerçevesini oluşturmaktaydı. Yine imam ve halifelere, mümin de olsa fâsık da olsa itaatin esas olduğu fikri, toplumun istikrarı açısından akide kitaplarının önemli bir mesajı haline geldi. Bu konuda en şiddetli tartışmalar Şîa ile yaşandı. Genel anlamda Ehl-i Sünnet'in siyasî unsurları Hâricîlik ve Şîa'ya tepki olarak oluşturuldu ve çoğu kere güncel siyaseti tartışmak yerine geçmişte kalan siyasî tartışmaları sürdürmeyi yeğledi.¹⁶ Burada "imam ve halifelere itaat" bağlamında Şîa ile Ehl-i Sünnet arasındaki tartışmaların altını çizmek gerekmektedir. Ehl-i Sünnet pratiğinde zalim iktidara karşı fitne çıkarıcı bir hareket görülmemektedir. Zalim bir yönetime karşı direnişin başarı şartına bağlanması, muhalefette bir yöntem olan "temekkün" kavramıyla açıklanmaktadır. Bu yöntem, birçok Sünnî düşünürün de benimsediği bir görüştür. Eğer başarı şansı yoksa, sabırla fikrî platformda mücadele edilir. Ancak tarihî süreçte temekkün yönteminin uygulanmadığı bir ortamda, sabretmenin gereği vurgulanmış ve bu, çoğu zaman kuru bir itaate dönüşmüştür.¹⁷ Yine Ehl-i Sünnet'in önemli isimlerinden

SÜİFD / 24

35

¹² Temel Yeşilyurt, "Ehl-i Sünnet'in Teolojik Boyutu", *İslâmiyât*, c. 8, S. 3, Ankara, 2005, s. 15.

¹³ Yaşar Aydınli, a.g.m., s. 55.

¹⁴ Ferhat Koca, "Soruşturma", *Marîfe*, Yıl: 5, S. 3, Konya, 2005, s. 452.

¹⁵ Süleyman Uludağ, "Soruşturma", *Marîfe*, Yıl: 5, S. 3, Konya, 2005, s. 444.

¹⁶ Sönmez Kutlu, "Soruşturma", *Marîfe*, Yıl: 5, S. 3, Konya, 2005, s. 432.

¹⁷ Nadim Macit, "Kelâmî Ekollerin Ortaya Çıkış Sürecinde İktidara Eklemlenme Problemi", *Bilgi ve Hikmet*, S. 7, İst., 1994, s. 125.

ları, bu anlayışın örneklerinden birisi olarak kabul edilebilir.¹⁸ Şiilikte ise, dinin siyasetten ayrı olmadığı ısrarla işlendiği¹⁹ gibi, imamet de dinin aslından bir rükûn sayılarak iman esasları arasında yer almaktadır.²⁰ Ehl-i Sünnet'in yönetime yaklaşım biçimi, ona has bir nitelik olmuştur.

Ehl-i Sünnet ve Şîa'nın ortaya çıkışında siyasal ve sosyal olaylar oldukça etkilidir. Meselâ, Hâricîler, politik kanaatlerini Kur'ân'ın âyetlerine dayandırarak ya da âyetleri kendi siyasî görüşleri doğrultusunda yorumlayarak, siyasî tercihleri iman alanına aktaran ilk kitledirler.²¹ Hz. Ali ile Muâviye arasındaki çatışmada Mu'tezile'nin "el-Menziletü beyne'l-Menzileteyn" şeklinde akidevî formdaki formülü de uyumlu bir siyasetin izlerini taşımaktadır.²² Yine imamet meselesinin Hz. Ali'nin halifelîği sorunundan başlayarak bir mezhebin teorik doktrini haline gelmesi, hatta daha ileri düzeyde bu mezhebin en önemli boyutunu oluşturması, mezheplerin oluşma sürecini açıkladığı gibi, bunlara metafizik bir anlam yüklenmemesi gerektiğini de ifade eder. Bu açıdan bakılınca Ehl-i Sünnet de kendisinin İslâm'ın Ortodoksisini oluşturduğu bilgi ve öz bilinciyle hakikat iddiasını sürdürürken, kimi geleneksel ve tarihsel unsurları da "dinî" olanın altında meşrulaştırmıştır. Bu ise büyük çoğunlukça bir sorgulamaya maruz kalmadan, dinin içine tarihsel ve yerel unsurların eklenmesi gibi bir sonucu beraberinde getirmektedir.

Ehl-i Sünnet'i diğerlerinden ayıran temel niteliklerden bir diğeri de ameldeki dört mezhepten birine mensubiyet sayılabilir. Hanefîlik, Şâfiîlik, Mâlikîlik ve Hanbelîlik Ehl-i Sünnet düşüncesine farklı oranlarda katkılarda bulunmuşlardır. İmam Şâfiî'nin Sünnî paradigmanın oluşumundaki rolü²³ ile Hanbelî'nin akaitte nakli hâkim kılmaya çalışması²⁴ burada zikredilebilir. Bunların dışında amelin imandan bir cüz olmadığını kabul etme,²⁵ keramete inanma²⁶ ile tasavvufî söyleme yakınlık Ehl-i Sünnet'i karakterize eden diğer özellikler olarak görülebilir.

Doğrusu çok farklı boyutlarıyla tartışılacak Ehl-i Sünnet inancı, ancak konumuzla bağlantıları içinde ele alınmış; çizilmeye çalışılan bu çerçeve içerisinde sorular hazırlanarak öğrencilere yöneltilmiştir.

¹⁸ Sıddık Korkmaz, a.g.m., s. 379.

¹⁹ Hasan Onat, "Yirminci Asırda Şiilik ve İran İslâm Devrimi", *Milletlerarası Tarihte ve Günümüzde Şiilik Sempozyumu*, İst., İSAV Yay., 1993, s. 132.

²⁰ Ethem Ruhi Fiğlalı, "Şiiliğin Doğuşu ve Gelişmesi", *Milletlerarası Tarihte ve Günümüzde Şiilik Sempozyumu*, s. 36.

²¹ Ahmet Akbulut, "Hariciliğin Siyasi Görüşlerinin İtikadileşmesi", *A.Ü. İlahiyat Fak. Dergisi*, S. XXXI, Ank., 1989, s. 340.

²² M. Âbid El-Câbirî, *İslâm'da Siyasal Akıl*, Çev. Vecdi Akyüz, İst., Kitabevi Yay., 1997, s. 636.

²³ Bkz. M. Hayri Kırbaçoğlu, *Sünnî Paradigmanın Oluşumunda Şâfiî'nin Rolü*, Ankara, Kitâbiyât Yay., 2003.

²⁴ Şevki Yavuz, a.g.m., s. 526.

²⁵ İlyas Çelebi, "Soruşturma", *Marife*, Yıl: 5, S. 3, Konya, 2005, s. 456.

²⁶ Haz. Ahmet Bozer, *Mızraklı İlmihal*, 3. baskı, İst., Enes Kitabevi, 1994, s. 71-72; Fahreddin Razi, *Kelâm'a Giriş-El-Muhassal*, Çev. Hüseyin Atay, Ank., Kültür Bak. Yay., 2002, s. 249.

Evren ve Örneklem

Araştırmamızın evreni Türkiye'deki İlahiyat Fakültesi öğrencileridir. Fakat örneklem olarak Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi öğrencileri seçilmiştir. Çanakkale'deki İlahiyat Fakültesi öğrencileri büyük çoğunlukla yurdun farklı yerlerinden olup, sadece Çanakkale ve yöresinden değildirler. Çalışma bu öğrenciler üzerinde anket uygulanması esasına dayanmaktadır. Çanakkale İlahiyat Fakültesi her biri sadece bir şube olmak üzere 4 ayrı sınıftan oluşmaktadır. Anketimiz, aynı gün öğleye kadar fakültede lisans düzeyinde öğrenim gören 4 sınıftaki tüm öğrencilere uygulanmıştır. Dolayısıyla o gün sınıfa gelmeyen birkaç kişi dışında, anketimize toplam 81 öğrenci katılmıştır. Sonuçlar SPSS veri analiz yöntemi ile değerlendirilmiştir. Ki kare uygulanmamıştır.

Varsayımlar

Her araştırma birtakım varsayımlarla yola çıkar. Araştırmamızın dayandığı ana ve yan varsayımları şu şekilde özetlemek mümkündür.

Ana Varsayım: Bugün Ehl-i Sünnet inancı Türkiye'de ana gövdeyi oluşturmaya devam etmektedir. Yaygın ve örgün öğretimde Ehl-i Sünnet'e olan aidiyet, farklı formlarda öğretilmekte ve pekiştirilmektedir. Ancak Ehl-i Sünnet'e karşı yakın zamanda yoğun eleştiriler İlahiyat Fakültesi'nde çalışan bazı akademisyenlerce yapılmaktadır. İlahiyat Fakülteleri dinî ilimlerin farklı dallarında farklı görüşlere de açık olan modern eğitim kurumlarıdır. Öğrenciler burada hem Ehl-i Sünnet hem de Ehl-i Sünnet dışı inançları tanımakta ve öğrenmektedirler. Bu öğrencilerin kahir ekseriyetinin Ehl-i Sünnet inancına sahip oldukları düşünülmektedir. Bugün gelinen noktada Ehl-i Sünnet inancı, içerisinde millî-geleneksel unsurların da yer aldığı bir forma bürünmüştür. Yukarıda da bahsedildiği gibi, dört mezhepten birine tabi olmak, bidatler, yenilik, hadislere yaklaşım, evliya ve ölü kültü, efdaliyet, sahabeye yaklaşım, iman amel ilişkisi, tasavvuf gibi konular Ehl-i Sünnet ile diğerleri arasında bir turnusol kâğıdı işlevi görmektedir. Buna göre dört mezhepten birine tâbi olmayı savunmak, dinde yapılan yoruma ve geleneksel dinî inançların eleştirisine daha ihtiyatlı durmak, kerameti kabul etmek, evliya kültürünü benimsemek, imanı amelden bir cüz kabul etmemek gibi fikirlerle karakterize edilebilecek Ehl-i Sünnet düşüncesi Türkiye'de hâkimdir ki, biz buna "geleneksel Ehl-i Sünnet inancı" diyebiliriz. Bu çerçevede biz İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin geleneksel Ehl-i Sünnet inancını benimsedikleri, ona yakın durduklarını öne sürmekteyiz.

Yan Varsayımlar

1- İlahiyat Fakültesi öğrencileri arasında, bayanların erkeklere göre geleneksel Ehl-i Sünnet inancını daha çok benimsedikleri varsayılmaktadır.

2- İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin 1. sınıftan 4. sınıfa doğru gelişen bir seyir içerisinde, geleneksel Ehl-i Sünnet inancına daha eleştirel oldukları varsayılmaktadır.

Bulgular

Araştırmamız çerçevesinde öğrencilere 22 soru yönelttik. Bu sorulardan ikisi bağımsız değişkenlerle ilgili, diğerleri ise Ehl-i Sünnet'in tanımsal ve tarihsel çerçevesi ile onu hangi unsurların beslediği üzerinedir. Şimdi çıkan sonuçları tablolar eşliğinde yorumlamaya çalışacağız.

Bağımsız Değişkenlere Göre Öğrencilerin Profili

Tablo 1: Cinsiyet Durumları

	Sayı	%
Kadın	51	63.0
Erkek	30	37.0
Toplam	81	100.0

Tablo 2: Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımı

	Sayı	%
1. sınıf	18	22.2
2. sınıf	21	25.9
3. sınıf	19	23.5
4. sınıf	23	28.4
Toplam	81	100.0

Yukarıda görüldüğü gibi, kızların örneklemin % 63'ünü oluşturduğu bir profil bulunmaktadır. Sınıf dağılımları açısından öğrenciler birbirlerine yakın oranlardadır.

I- Ehl-i Sünnet'e Yaklaşımlar ve Onun Tanımsal Çerçevesine Ait Bulgular

Tablo 3: İtikadî Mezheplere Mensubiyet

	Sayı	%
Mu'tezile	-	-
Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat	78	96.3
Bir mezhebe mensup değilim	2	2.5
Cebriyye	-	-
Diğer	1	1.2
Toplam	81	100.0

Öğrencilere "İtikadî anlamda kendinizi hangi mezhebe mensup hissedersiniz?" diye soru yöneltmiş ve yukarıdaki bulgular elde edilmiştir. Görüldüğü

üzere öğrencilerin % 96.3 gibi büyük bir kısmı, kendilerini “Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat”e mensup olarak tanımlamaktadırlar. “Diğer” şıkkını işaretleyen bir kişi ise, cevap olarak “Ehl-i Sünnet ve Mu'tezile” demiştir. Bu sonuç, Türkiye'nin büyük oranda Ehl-i Sünnet oluşunun tabloya yansımaları olarak görülebilir. Burada kadınların tamamının Ehl-i Sünnet'e mensubiyetleri erkeklerle kıyaslandığında dikkat çekicidir. Sınıflara göre dağılımda ise anlamlı bir ilişki görülmemektedir.

Tablo 4: İslâm Dinini Ehl-i Sünnet Temsil Etmesi Durumu

	Sayı	%
Evet, katılım	60	74.1
Hayır, katılmam	21	25.9
Toplam	81	100.0

Tablo 5: Ehl-i Sünnet'in İslâm'ı Temsili ve Cinsiyet İlişkisi

	Evet, katılım	Hayır, katılmam	Toplam
Kadın	43 % 84.3	8 % 15.7	51 % 100
Erkek	17 % 56.7	13 % 43.3	30 % 100
Toplam	60	21	81 % 100

Tablo 6: Ehl-i Sünnet'in İslâm'ı Temsili ve Sınıf İlişkisi

	Evet, katılım	Hayır, katılmam	Toplam
1. sınıf	17 % 94.4	1 % 5.6	18 % 100
2. sınıf	13 % 61.9	8 % 31.1	21 % 100
3. sınıf	15 % 78.9	4 % 21.1	19 % 100
4. sınıf	15 % 65.2	8 % 34.8	23 % 100
Toplam	60	21	81 % 100

SÜİFD / 24

39

Sorulan bir diğer soru, “İslâm dinini Ehl-i Sünnet temsil eder görüşüne katılır mısınız?” şeklindeydi. Sonuçlar yukarıdaki tablolarda görülmektedir. Ehl-i Sünnet'in İslâm'ı temsil ettiği düşüncesine öğrencilerin % 74.1'i katılmaktadır. Ehl-i

Sünnet'e mensubiyetin % 96'larda olduğu halde, temsil düşüncesinde bu oranda fire olduğunu görmekteyiz. Ancak yine de Ehl-i Sünnet'in İslâm'ın ana gövdesini oluşturduğu düşüncesi büyük oranda geçerliliğini korumaktadır. Cinsiyete göre görüşlerin dağılımına baktığımız zaman, Ehl-i Sünnet'in İslâm'ı temsil ettiği görüşüne kadınların erkeklerden yüksek oranda katıldıklarını görmekteyiz. Dolayısıyla kadınların erkeklere nazaran Ehl-i Sünnet ve İslâm arasındaki temsiliyet ilişkisine daha çok sahip çıktıklarını; erkeklerin ise konuya daha eleştirel yaklaştıklarını söylemek mümkündür. Sınıflara göre dağılımda anlamlı bir korelasyon bulunmamakla birlikte, Ehl-i Sünnet'in İslâm'ı temsil ettiği görüşüne % 94.4 oranla birinci sınıfları katıldığını; bu görüşe % 34.8 ile en fazla 4. sınıfların katılmadığını belirtmek gerekmektedir. Bu oranların ortaya çıkmasında Kelâm, Mezhepler Tarihi ve genel ilâhiyat eğitimindeki bilgilendirme düzeyini etkenlerden biri olarak zikredebiliriz.

Tablo 7: Ehl-i Sünnet'in Çoğunluk Olması Haklılığını Gösteren Ölçüt mü?

	Sayı	%
Evet, kanaatimce bu haklılığı gösterir.	10	12.3
Hayır, bu haklılığı gösteren bir ölçüt olamaz.	6	7.4
Azınlık çoğunluk değil, görüşlerin Kur'ân ve sünnete uygunluğu önemlidir.	65	80.2
Toplam	81	100.0

Yukarı ile bağlantılı olarak öğrencilere "Dünya üzerindeki Müslümanların büyük çoğunluğunun Ehl-i Sünnet olması, onun haklılığını gösterir mi?" şeklinde soru yöneltilmiştir. Bu soru, dinde ana gövdeyi oluşturan Ehl-i Sünnet'e mensup olanların aslında kendilerini "çoğunluk" olduklarından dolayı mı meşrulaştırdıklarını öğrenmek açısından önem taşımaktadır. Sonuçlar yukarıdaki tablolarda görülmektedir. Ehl-i Sünnet'in çoğunluk olmasını, onun haklılığını gösteren bir ölçüt olarak görenlerin oranı % 12.3'te kalmaktadır. Burada "Azınlık-çoğunluk değil, görüşlerin İslâm'a uygun olması önemlidir" diyenler % 80.2'dir. Bu durumda ilâhiyat öğrencilerin önemli bir kısmı, çoğunluğu haklılık için bir meşruiyet ölçütü olarak görmemektedirler. Fakat Ehl-i Sünnet'e mensup olan öğrenciler, buna göre kendilerinin dolaylı olarak Kur'ân ve sünnete uygun yolda olduklarını da kabul etmektedirler. Sonuçların cinsiyet ve sınıflara göre dağılımlarında anlamlı ilişkiler bulunmamaktadır.

Tablo 8: Hz. Peygamber'in Mezhebi

	Sayı	%
Ehl-i Sünnet	16	19.8
Mu'tezile	-	-
Peygamberin mezhebi yoktur.	65	80.2

Cebriye	-	-
Diğer	-	-
Toplam	81	100.0

Öğrencilere mezheplerin ve Ehl-i Sünnet'in tarihî oluşumuna dair bilgilerini ölçmek üzere "Hz. Peygamber'in mezhebi nedir?" diye sorulmuştur. Sonuçlar yukandaki tablolarda görülmektedir. Buna göre, öğrenciler % 80.2 gibi büyük oranda Hz. Peygamber'in mezhebi olmadığı fikrindedir. Ancak ilâhiyat öğrencileri arasında % 19.8 oranında Hz. Peygamber'in mezhebine Ehl-i Sünnet denilmesi yüksek bir orandır. Bu, belki Ehl-i Sünnet'in Hz. Peygamber üzerinden meşrulaştırılması, ya da Ehl-i Sünnet'in Peygamber'le başladığı gibi bir düşünceden kaynaklanıyor olabilir. Cinsiyete göre dağılımda, Hz. Peygamber'in mezhebine Ehl-i Sünnet diyenler içinde kadınlar erkeklere nazaran daha yüksek orandadır. İlginç olan sonuçlardan biri de, 3. ve 4. sınıflarda, Hz. Peygamber'in mezhebine Ehl-i Sünnet diyenlerin bulunmasıdır. Ancak genel olarak sınıflar arasında anlamlı bir düzenlilik bulunmamaktadır.

Tablo 9: Öğrencilerin Mezheplere Yaklaşımları

	Sayı	%
Ehl-i Sünnet hak, diğerleri sapıtmıştır.	15	18.5
Müslüman'ın illa Ehl-i Sünnet'e tâbi olması gerekmez.	10	12.3
Mezhepler ictihad farklılığıdır, taassup yapılmamalıdır.	54	66.7
Diğer	2	2.5
Toplam	81	100.0

Öğrencilere Ehl-i Sünnet ve diğer mezheplere bakışını ölçen "Mezheplerle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi sizin düşüncenizi en doğru yansıtır?" şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Buna göre sadece Ehl-i Sünnet'i hak, diğerlerini sapıtmış olarak görenlerin oranı % 18.5 gibi düşük bir oranda seyretmiştir. Mezhepleri bir ictihad farklılığı olarak görenler % 66.7 gibi yüksek bir orandadır. Bunu, "Müslümanların illa Ehl-i Sünnet'e tâbi olması gerekmez" diye cevap veren % 12.3 ile birleştirdiğimizde, Ehl-i Sünnet taassubu gibi bir fenomenden bahsedemeyeceğimiz ortaya çıkar. "Diğer" şıkkını işaretleyen iki kişiden biri "Bilmiyorum", diğeri de "Mezhepler sosyal, kültürel ve ekonomik farklılıkların bir sonucudur" demişlerdir. Sonuçların cinsiyetlere göre dağılımında en ilginç olan, Ehl-i Sünnet'i hak görenler içinde kadınların erkeklere nazaran daha yüksek bir orana sahip olmalarıdır. Yine I. sınıflar da diğer sınıflara nazaran Ehl-i Sünnet'i hak görme bakımından üst sırada yer almaktadırlar. Cevapların bu dağılımlarında doğrusu öğrencilerin ilâhiyat

Fakültesi öğrencisi olması önemlidir. Elimizde herhangi bir veri olmamakla birlikte, bu sorunun halka yöneltilmesi durumunda sonucun farklı çıkacağını düşünüyoruz.

Tablo 10: Ehl-i Sünnet'le İlgili Genel Düşünceler

	Sayı	%
Ehl-i Sünnet, sahabeden bu yana bidat karışmadan gelen saf bir ekoldür.	35	43.2
Ehl-i Sünnet, içine geleneklerin de karıştığı itikadî bir ekoldür.	42	51.9
Ehl-i Sünnet, diğerleri gibi bir mezheptir.	4	4.9
Toplam	81	100.0

Tablo 11: Ehl-i Sünnet'le İlgili Düşünce-Cinsiyet İlişkisi

	Ehl-i Sünnet saf bir ekoldür.	İçine gelenek ve tarih karışmıştır.	Ehl-i Sünnet diğerleri gibi bir mezheptir.	Toplam
Kadın	25 % 49.0	24 % 47.1	2 % 3.9	51 % 100
Erkek	10 % 33.3	18 % 60.0	2 % 6.7	30 % 100
Toplam	35	42	4	81 % 100

Tablo 12: Ehl-i Sünnet'le İlgili Düşünce-Sınıf İlişkisi

	Ehl-i Sünnet saf bir ekoldür.	İçine gelenek ve tarih karışmıştır.	Ehl-i Sünnet diğerleri gibi bir mezheptir.	Toplam
1. sınıf	13 % 72.2	5 % 27.8	0 % 0	18 % 100
2. sınıf	9 % 42.9	10 % 47.6	2 % 9.5	21 % 100
3. sınıf	9 % 47.4	10 % 52.6	0 % 0	19 % 100
4. sınıf	4 % 17.4	17 % 73.9	2 % 8.7	23 % 100
Toplam	35	42	4	81 % 100

“Ehl-i Sünnet’le ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi sizin düşüncenizi yansıtır?” şeklindeki soruya verilen cevaplara göre öğrencilerin dağılımı yukarıda tablolarda görülmektedir. Tablo 18’e göre, Ehl-i Sünnet’in sahabeden bu yana bid’at karışmadan gelen bir ekol olduğunu düşünenlerin oranı % 43.2’dir. Ehl-i Sünnet’i, içine geleneklerin de karıştığı ekol olarak düşünenler % 51.9’dur. Sonuçların cinsiyet ve sınıflar açısından dağılımlarında anlamlı ilişkilerin olduğunu görmekteyiz. Ehl-i Sünnet’in saf bir ekol olduğunu belirtenler içinde kadınlar erkeklerden; Ehl-i Sünnet’i içine geleneklerin karıştığı bir ekol olarak görenler içinde erkekler kadınlardan daha yüksek orandadırlar. Ehl-i Sünnet’in bidat karışmadan gelen bir ekol olduğunu düşünenlerin oranı 1. sınıflarda % 72.2 iken, 4. sınıflarda % 17.4’e kadar düşmektedir. “Ehl-i Sünnet, içine geleneklerin de karıştığı itikadî bir ekoldür” cevabını verenlerin oranı 1. sınıflarda % 27.8 iken yukarı sınıflara doğru artarak 4. sınıflarda % 73.9’a ulaşmaktadır.

Tablo 13: Ehl-i Sünnet’in Her Devre Yetme Durumu

	Sayı	%
Ehl-i Sünnet her devre cevap verebilir.	22	27.2
Ehl-i Sünnet bugüne cevap veremez.	1	1.2
Ehl-i Sünnet’in her devirde yorum ve tashihe ihtiyacı var.	58	71.6
Diğer	-	-
Toplam	81	100.0

Tablo 14: Ehl-i Sünnet’in Her Devre Yetme Durumu-Cinsiyet İlişkisi

	Ehl-i Sünnet her devre cevap verebilir.	Ehl-i Sünnet bugüne cevap veremez.	Ehl-i Sünnet’in her devirde yorum ve tashihe ihtiyacı var.	Toplam
Kadın	16 % 31.4	1 % 2.0	34 % 66.4	51 % 100
Erkek	6 % 20.0	-	24 % 80.0	30 % 100
Toplam	22	1	58	81 % 100

SÜİFD / 24

43

Tablo 15: Ehl-i Sünnet’in Her Devre Yetme Durumu-Sınıf İlişkisi

	Ehl-i Sünnet her devre cevap verebilir.	Ehl-i Sünnet bugüne cevap veremez.	Ehl-i Sünnet’in her devirde yorum ve tashihe ihtiyacı var.	Toplam

1. sınıf	10 % 55.6	-	8 % 44.4	18 % 100
2. sınıf	9 % 42.9	-	12 % 57.1	21 % 100
3. sınıf	1 % 5.3	1 % 5.3	17 % 89.4	19 % 100
4. sınıf	2 % 8.7	-	21 % 91.3	23 % 100
Toplam	22	1	58	81 % 100

Ehl-i Sünnet'in her devre yetmesi ile ilgili sorduğumuz, "Ehl-i Sünnet'le ilgili yargılardan hangisi size göre doğrudur?" şeklindeki soruya verilen cevapların dağılımı yukarıdaki tablolarda görülmektedir. Buna göre öğrencilerin % 71.6'sı Ehl-i Sünnet'in her devrede tashihe ihtiyaç duyduğu fikrindedir. Ehl-i Sünnet'i, içine bidat karışmadan gelen ekol olarak görenler % 43.2 iken, bu soruda Ehl-i Sünnet'in her devre cevap verebileceğini düşünenler % 27.2'ye düşmektedir. Burada biraz çelişki söz konusu gibi görünmektedir. Ancak yine de Ehl-i Sünnet'i sınırları sıkıca çizilmiş, homojen ve değişmez görenlerin % 27.2'de kalması dikkat çekicidir. Çünkü 1980 sonrası ilâhiyat camiasında Ehl-i Sünnet'le ilgili eleştirilerin ve ilâhiyat öğretiminin tesirleri olduğu söylenebilir. Yine modernleşme lehindeki birtakım sosyal değişimleri de diğer bir etken olarak zikretmek mümkündür. Sonuçların cinsiyet ve sınıflara göre dağılımlarına baktığımız zaman da, anlamlı ilişkilerin olduğunu görmekteyiz. Ehl-i Sünnet'in her devre cevap verebileceğini düşünenler içinde, kadınların oranı erkeklere nazaran daha yüksek iken, Ehl-i Sünnet'in tashih ve yoruma ihtiyacı olduğunu düşünenler arasında erkeklerin oranı kadınlara göre daha fazladır. Bu da kadınların mevcut Ehl-i Sünnet anlayışına daha yakın oldukları fikrini kuvvetlendirmektedir. Yine Ehl-i Sünnet'in her devre cevap verebileceği düşüncesi 1. ve 2. sınıflarda yüksek oranlarda iken, Ehl-i Sünnet'in yeni yorum ve tashihe ihtiyaç duyduğu fikri 1. sınıfta % 44.4'ten başlayarak 4. sınıfta % 91.3'e kadar kademeli bir şekilde artmaktadır. Dolayısıyla ilâhiyat eğitiminin sonuna doğru Ehl-i Sünnet'e daha eleştirel bir gözle bakış artmaktadır diyebiliriz.

Tablo 16: Ehl-i Sünnet'in Eleştirilmesi

	Sayı	%
Evet	48	59.3
Hayır	33	40.7
Toplam	81	100.0

Tablo 17: Ehl-i Sünnet'in Eleştirilmesi-Cinsiyet İlişkisi

	Evet	Hayır	Toplam
Kadın	23 % 45.1	28 % 54.9	51 % 100
Erkek	25 % 83.3	5 % 16.7	30 % 100
Toplam	48	33	81 % 100

Tablo 18: Ehl-i Sünnet'in Eleştirilmesi-Sınıf İlişkisi

	Evet	Hayır	Toplam
1. sınıf	5 % 27.8	13 % 72.2	18 % 100
2. sınıf	12 % 57.1	9 % 42.9	21 % 100
3. sınıf	11 % 57.9	8 % 42.1	19 % 100
4. sınıf	20 % 87.0	3 % 13.0	23 % 100
Toplam	48	33	81 % 100

Yukarıyla bağlantılı olarak öğrencilere “Ehl-i Sünnet'in eleştirilmesini doğru buluyor musunuz?” şeklinde soru yöneltilmiştir. Sonuçlar yukarıdaki tablolarda görülmektedir. Buna göre % 59.3, Ehl-i Sünnet'in eleştirilmesini doğru bulmaktadır. Belirtilen oranın, bir önceki soruda Ehl-i Sünnet'in her devirde yoruma ihtiyacı olduğunu söyleyen % 71.6'dan düşük olması ilginçtir. Demek ki, Ehl-i Sünnet, gelenek ve tarihsel unsurları bünyesinde taşıyan ekol olarak görülse de, bu oranlar arasındaki fark Ehl-i Sünnet'in eleştirilmesini doğru bulmamaktadır. Sonuçlar, cinsiyet ve sınıflara göre dağılımda anlamlı ilişkiler içermektedir. Ehl-i Sünnet'in eleştirilmesine “evet” diyenler içinde erkeklerin oranı, kadınlara nazaran oldukça yüksektir. Aynı şekilde Ehl-i Sünnet'in eleştirilmesini doğru bulmayanlar içinde kadınların oranı erkeklere göre yüksektir. Yine Ehl-i Sünnet'in eleştirilmesini doğru bulanlar 1. sınıftan 4. sınıfa doğru artmakta ve 4. sınıflarda % 87'yi bulmaktadır. Eleştirilmesini doğru bulmayanlar da ters orantılı olarak 4. sınıflara doğru giderek azalmaktadır.

SÜİFD / 24

45

Tablo 19: Ehl-i Sünnet'te Ayıklanması Gereken Unsurlar

	Sayı	%
--	------	---

Evet, vardır.	42	51.9
Hayır, yoktur.	39	48.1
Toplam	81	100.0

Tablo 20: Ehl-i Sünnet'te Ayıklanması Gereken Unsurlar-Cinsiyet İlişkisi

	Evet, vardır.	Hayır, yoktur.	Toplam
Kadın	20 % 39.2	31 % 60.8	51 % 100
Erkek	22 % 73.3	8 % 26.7	30 % 100
Toplam	42	39	81 % 100

Tablo 21: Ehl-i Sünnet'te Ayıklanması Gereken Unsurlar-Sınıf İlişkisi

	Evet, vardır.	Hayır, yoktur.	Toplam
1. sınıf	4 % 22.2	14 % 77.8	18 % 100
2. sınıf	10 % 47.6	11 % 52.4	21 % 100
3. sınıf	11 % 57.9	8 % 42.1	19 % 100
4. sınıf	17 % 73.9	6 % 26.1	23 % 100
Toplam	42	39	81 % 100

Öğrencilere eleştiriden öte "Ehl-i Sünnet'te ayıklanması gerekli unsurlar var mıdır?" şeklinde soru yöneltilmiş ve yukarıda elde edilen anlamlı ilişkilerin benzeri bulgular görülmüştür. Ehl-i Sünnet'te ayıklanması gerekli unsurlar olduğunu düşünenler % 51.9'dur. Soruya "evet" diye cevap veren erkeklerin oranı kadınların neredeyse iki katıdır. "Hayır yoktur" diyenler içinde, kadınların oranı erkeklere göre iki kattan fazladır. Bu da mevcut Ehl-i Sünnet anlayışını kadınların daha çok onayladıkları gibi bir sonucu beraberinde getirmektedir. Sınıflara göre dağılımda "evet" diyenlerin oranı 1. sınıfta % 22.2'den başlamakta, 4. sınıfta % 73.9'a ulaşarak artmaktadır. Ehl-i Sünnet'te ayıklanacak unsur görmeyenler 1. sınıfta % 77.8'den başlamakta, 4. sınıfta % 26.1'e kadar düzenli olarak düşmektedir.

Bu soruya “evet” diyenler, bir sonraki soruda ayıklanması gereken unsurlar hakkında bilgi vermişlerdir. Biz onları şöyle sıralayabiliriz: “Geçmiş aynen kabul, araştırmama duygusu, herkesi sahabe gibi algılama, ulu'l-emre itaat, diğer mezheplerle arasına mesafe koymamak, ifrat ve tefrit, bidatler, kalıplaşmış örf ve âdetler, mezhep taassubu, şefaath, Mehdi ve Hz. İsa inancı, kutup ve gavs kavramları, kıyamet alâmetleri, ölümlere Kur'ân okuma, hadislere çok fazla bağlılık, geleneğin dışına çıkmaktan korkma.” Bu düşünceler erkekler tarafından dile getirilmiştir. Kadınlar ise şu hususları ifade etmişlerdir: “Ehl-i Sünnet içindeki farklılıklar, Peygamber'i aşırı yüceltici düşünceler, bidatler, tartışmalı konular, hurafeler, taassup ve donukluk, akıl dışı unsurlar, diğer dinlerin kalıntıları.” Genel olarak bu eleştiriler geleneksel Ehl-i Sünnet anlayışı içerisinde yerleşmiş bulunan niteliklerin yeniden gözden geçirilmesi üzerine dayanmaktadır. Erkeklerin kadınlara göre, eleştiri konuları daha fazla görünmektedir.

Tablo 22: Günümüz Din Âlimlerinin Ehl-i Sünnet'i Eleştirmeleri

	Sayı	%
Evet, söyleyebilirler.	62	76.5
Hayır, doğru olmaz.	10	12.3
Mutlaka söylemeleri gerekir.	7	8.6
Diğer	2	2.5
Toplam	81	100.0

Ehl-i Sünnet eleştirisi bağlamında öğrencilere “Günümüz din âlimleri/ilâhiyatçılar Ehl-i Sünnet'i yeniden yorumlayabilir mi?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Sonuçlar yukarıdaki tablolarda görülmektedir. “Evet, söyleyebilirler” ve “Mutlaka söylemelidirler” şıklarını birleştirdiğimizde, % 85'e yakın bir oran çıkmaktadır. Bu da günümüz ilâhiyatçı ve din âlimlerine bu yönde görevler düştüğünü öğrencilerin kabul ettiğini göstermektedir. “Diğer” şikkını işaretleyen iki kişiden biri “Evet, ama o ehliyet bugünkü ilâhiyatçılara verilemez, onlar âlim sınıfına girmezler” derken, diğeri bu eleştirilerin bir kurul tarafından yapılması gerektiğini ifade etmektedir. Cinsiyet ve sınıflara göre dağılımda anlamlı ilişkiler bulunamamıştır.

SÜİFD / 24

47

Tablo 23: Ehl-i Sünnet'in En İyi Yaşadığı Ülke

	Sayı	%
Türkiye	55	67.9
Suudi Arabistan	14	17.3
Filistin	8	9.9
Afganistan	-	-

Diğer	4	4.9
Toplam	81	100.0

Bir başka soru da “Sizce bugün Ehl-i Sünnet’in en iyi yaşandığı ülke hangisidir?” şeklindedir. Sonuçlara göre, Türkiye % 67.9 ile birinci çıkmaktadır. “Diğer” şikkını işaretleyen 4 kişi “Bilmiyorum”, “Hiçbiri”, “Yok” ve “Şu anda Ehl-i Sünnet’in tam yaşandığı bir yer düşünemiyorum” cevabını vermişlerdir. “Türkiye” cevabının yüksek oranda çıkmasında millî etkenlerin de önemli olduğunu düşünmekteyiz. “Suudi Arabistan” cevabında, İslâm’ın doğuş yeri olmasının içerdiği imtiyaz etkili gibi görünmektedir. Filistin de Müslüman dünyanın mazlum insanlarını barındırması sebebiyle tercih sebebi olabilir. Cevapların cinsiyete göre dağılımında, “Suudi Arabistan” ve “Filistin” cevaplarının kadınlarda yüksek oranda çıkması ilginçtir. Burada Hz. Peygamber, Arabistan, Filistin’de savaş gibi duygusal unsurlar etkili olmuş olabilir. Sınıflara göre dağılımda anlamlı ilişkiler bulunmamakla birlikte, 4. sınıflarda “Türkiye” şikkını işaretleyenlerin % 91.4 gibi yüksek bir orana ulaşması dikkat çekicidir.

2- Ehl-i Sünnet’in Temel Karakteristikleri ile İlgili Bulgular

Teorik kısımda Ehl-i Sünnet’in temel karakteristikleri ile ilgili bir çerçeve çizmeye çalışmıştık. Bu kısımda karakteristiklerle ilgili sonuçlar analiz edilecektir.

Tablo 24: Ehl-i Sünnet Olmanın Göstergesi

	Sayı	%
Dört mezhepten birine tâbi olmak.	33	40.7
Sahabenin hepsine saygı göstermek.	-	-
Şîî veya Alevî olmamak.	-	-
Hz. Peygamber’in sünnetine uymak.	44	54.3
Diğer	4	4.9
Toplam	81	100.0

“Sizce bugün Ehl-i Sünnet olmanın en önemli göstergesi nedir?” şeklindeki soru ile öğrencilerden Ehl-i Sünnet’in en temel karakteristiğini belirtmeleri istenmiştir. Cevaplar içinde iki tercih öne çıkmaktadır. “Hz. Peygamber’in (SAV) sünnetine tâbi olmak” % 54.3 iken, “Dört mezhepten birine tâbi olmak” % 40.7’dir. “Dört mezhepten birine tâbi olmak” cevabı kadınlar arasında yüksek orana ulaşırken, “Sünnete uymak” erkekler arasında yüksek oranda görünmektedir. “Diğer” şikkını işaretleyen dört kişi de dört mezhep, sünnet ve sahabeye uymayı farklı şekillerde ifade etmektedirler. Cinsiyet ve sınıflara göre dağılımda anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Tablo 25: Hadis ve Sünnetin Delil Olma Durumu

	Sayı	%
Hadis ve sünnetler de bağlayıcıdır, emir ve yasak koyabilir.	56	69.1
Kur'ân dışında bağlayıcı bir şey yoktur.	5	6.2
Hadis ve sünnetler tavsiye mahiyetindedir.	14	17.3
Diğer	6	7.4
Toplam	81	100.0

Öğrencilere sünnet ve hadislerin delil olma konusunda Ehl-i Sünnet'in yaklaşımı sorulmuştur. Tabloda sonuçlar görünmektedir. Burada sünnet ve hadisleri de Kur'ân gibi bağlayıcı görenlerin oranı % 69.1'dir. Kur'ân dışında bağlayıcı hiçbir dinî hükmün olamayacağını ifade edenlerin oranının % 6.2'de düşük bir seviyede kalması dikkat çekicidir. İlâhiyat câmiasında sünnet ve hadislere eleştirel yaklaşımlara rağmen, % 69.1 yüksek bir rakamdır. Ancak yine de bu tartışmaların az çok etkili olduğu da bir gerçektir. "Hadis ve sünnetler tavsiye mahiyetindedir" cevabının % 17.3 oranı ile % 6.2'yi birleştirdiğimizde, bu eleştirilerin etkileri konusunda bir fikir edinebiliriz. "Diğer" şıkkını işaretleyen altı kişi de sünnetin bağlayıcılığı konusunda kabul ile ret arasında duran yorumlar yapmışlardır. "Hadis ve sünnetler bağlayıcıdır" ile "Hadis ve sünnetler tavsiye mahiyetindedir" cevaplarında kadınlar nispeten erkeklere göre yüksek oranlarda çıkmaktadır. Sınıflara göre dağılımda ise, "Hadis ve sünnetler tavsiye mahiyetindedir" cevabının 1. sınıflarda diğerlerine göre birkaç kat çıkması dikkat çekicidir. Ancak tüm bunlarla birlikte cinsiyet ve sınıflara göre dağılımda anlamlı ilişkiler yoktur.

Tablo 26: İlk Halifelerin Sıralanışının Üstünlük İfade Etmesi

	Sayı	%
Evet, ifade eder.	29	35.8
Hayır, ifade etmez.	48	59.3
Sahabe de bizim gibi insandır.	4	4.9
Toplam	81	100.0

SÜİFD / 24

49

Geleneksel Ehl-i Sünnet düşüncesinin temel unsurlarından biri olan efdaliyet konusu, "İlk halifelerin geliş sırası aynı zamanda üstünlük açısından bir derecelendirmeyi ifade eder mi?" şeklinde sorulmuştur. Sonuçlar yukarıdaki tabloda net bir biçimde görülmektedir. Bu soruya "evet" diye cevap verenlerin oranı % 35.8'dir ki, oldukça düşüktür. Cinsiyete göre dağılımda da erkeklerin kadınlara göre bu soruya daha çok olumlu cevap vermesi ilginçtir. Sınıflara göre dağılıma baktığımız zaman, olumlu ve olumsuz cevapların oran olarak birbirine yakın olduğunu görmekteyiz. Burada anlamlı bir ilişki yoktur. Bilhassa Şîa ile Ehl-i Sünnet

arasındaki en önemli temel ayırım noktası olan bu düşünce, belki genel ilâhiyat eğitimi çerçevesinde geçmişin kutsallıktan arındırılması gibi eleştirel yaklaşımların bir sonucu olarak değişmiştir denilebilir.

Tablo 27: İman-Amel İlişkisi

	Sayı	%
Amel imandan bir cüzdür.	44	54.3
Amel imandan bir cüz değildir.	13	16.0
Amel ve iman sadece birbirini kuvvetlendirir.	24	29.6
Toplam	81	100.0

Tablo 28: İman-Amel ve Sınıf İlişkisi

	Amel imandan bir cüzdür.	Amel imandan bir cüz değildir.	Amel ve iman sadece birbirini kuvvetlendirir.	Toplam
1. sınıf	12 % 66.7	1 % 5.6	5 % 27.7	18 % 100
2. sınıf	14 % 66.7	3 % 14.3	4 % 19.0	21 % 100
3. sınıf	10 % 52.6	3 % 15.8	6 % 31.6	19 % 100
4. sınıf	8 % 34.8	6 % 26.1	9 % 39.1	23 % 100
Toplam	44	13	24	81 % 100

Yine Ehl-i Sünnet'in temel tartışma konularından olan amelin imandan bir cüz olup olmadığı sorusu yöneltmiştir. Yukarıdaki tablolarda görüleceği üzere, amelin imandan bir cüz olmadığı geleneksel Ehl-i Sünnet düşüncesi % 16 gibi çok düşük bir oranda kalmıştır. Ameli imandan bir cüz görenler ise % 54.3'tür. Cinsiyete göre dağılımda amelin imandan bir cüz olduğunu düşünenler içinde kadınlar az da olsa daha yüksek orandadır. Sınıflara göre dağılımda, amelin imandan cüz olduğunu düşünenlerin oranı sınıflar yükseldikçe azalmakta; amelin imandan cüz olmadığını düşünenlerin oranı ise sınıf yükseldikçe azalmaktadır. Bu da belki sınıf yükselip bilgilenme düzeyinin artmasıyla ilintili bir durum olarak okunabilir.

Tablo 29: Ehl-i Sünnet-Evliya ve Keramet İnancı

	Sayı	%
--	------	---

Evliya ve keramet inancı Ehl-i Sünnet'te vardır.	76	93.8
Evliya ve keramet inancı Ehl-i Sünnet'te kesinlikle yoktur.	5	6.2
Keramete inanmak bir küfürdür.	-	-
Toplam	81	100.0

Öğrencilere keramet ve Ehl-i Sünnet ilişkisi hakkında da bir soru sorulmuştur. Yukarıda tablolarda da görüldüğü gibi % 93.8 gibi büyük çoğunluk, evliya ve keramet inancının Ehl-i Sünnet'te olduğu düşüncesine sahiptirler. Cevapların cinsiyet ve sınıflara göre dağılımında oran olarak herhangi bir fark görünmemektedir. Şunu not olarak ilave etmemiz gerekir ki, keramet ve evliya inancı genel olarak toplumda çok kabul görmektedir.

Tablo 30: Tasavvuf ve Ehl-i Sünnet İlişkisi

	Sayı	%
Tasavvuf Ehl-i Sünnet ruhuna aykındır.	7	8.6
Ehl-i Sünnet bir kişi tasavvufu benimseyebilir.	63	77.8
Tasavvufsuz Ehl-i Sünnet düşünemiyorum, mutlaka gereklidir.	8	9.9
Diğer	3	3.7
Toplam	81	100.0

Öğrencilere tasavvuf ve Ehl-i Sünnet ilişkisi hakkında bir soru yöneltilmiştir. Tasavvufî yaklaşımı Ehl-i Sünnet düşüncesine aykırı bulanların oranı sadece % 8.6'dır ki, oldukça düşüktür. Geriye kalanlar bir şekilde tasavvuf ile Ehl-i Sünnet arasında olumlu bağlar kurmaktadır. Bu oranlar aslında yukarıdaki keramet ve Ehl-i Sünnet inancı arasında ilişki kuran bulgularla uyumludur. "Diğer" şikkini işaretleyen üç kişiden biri "Çekimsirim" cevabını verirken, diğeri "Tasavvuf ve Ehl-i Sünnet farklı kavramlardır", üçüncüsü ise, "Tasavvuf gönül gözüne hitap eder ama onsuz da olabilir" demişlerdir. Cinsiyete ve sınıflara göre dağılımda anlamlı ilişkiler bulunmamakla birlikte, sınıflara göre dağılımda 1. ve 2. sınıflarda tasavvufu Ehl-i Sünnet ruhuna aykırı görenler daha yüksek oranda seyretmektedir.

Tablo 31: Ölünün Ardından Kur'ân Okunması

	Sayı	%
Ölünün ardından Kur'ân okunur.	78	96.3
Ölünün ardından Kur'ân okumak Ehl-i Sünnet inancına aykındır.	2	2.5
Ölünün ardından Kur'ân okunmayacağı inancı Vehhâbî uydurmasıdır.	-	-

Cevapsız	1	1.2
Toplam	81	100.0

Yine bir başka Ehl-i Sünnet karakteristiği olan ölünün ardından Kur'ân okunması ile ilgili soruya verilen cevaplar yukarıdaki tablolarda görülmektedir. Buna göre % 96.3 gibi bir çoğunluk ölünün ardından Kur'ân okunabileceği düşüncesini ifade etmişlerdir. Verilen cevapların cinsiyet ve sınıflara göre dağılımlarında anlamlı ilişkiler ve belirgin farklılıklar bulunmamaktadır. Ölünün ardından Kur'ân okumanın, İlahiyat Fakültesi öğrencileri de dâhil olmak üzere halk nezdinde pratik uygulama alanının çok geniş olduğu bilinmektedir. Dindarlık düzeyi ne olursa olsun her kesimde bu yaşanmaktadır.

Tablo 32: Ehl-i Sünnet ve İtaatkarlık

	Sayı	%
Evet, katılıyorum.	65	80.2
Hayır, katılmam.	15	18.5
Cevapsız	1	1.2
Toplam	81	100.0

Ehl-i Sünnet'in en önemli nitelikleri olarak orta yol, itidal ve bunların sonucunda itaatkarlık öne çıkarılmaktadır. Bu husus, "Ehl-i Sünnet'in diğer mezheplere göre itaatkar olduğu yargısına katılır mısınız?" şeklinde sorulmuştur. Verilen cevaplara baktığımız zaman, % 80.2 oranında bu yargının kabul edildiğini görmekteyiz. Dolayısıyla Ehl-i Sünnet'le ilgili bu yargının kabulü hâlâ devam etmektedir. Cinsiyete göre dağılıma baktığımız zaman, az bir farkla da olsa kadınların erkeklere oranla Ehl-i Sünnet'in daha itaatkar olduğu yargısına katıldıklarını söyleyebiliriz. Sınıflara göre dağılımda ise anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

Bu makalede, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi örneği özelinde İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin Ehl-i Sünnet anlayışları ve Ehl-i Sünnet'e yaklaşımlarını analiz etmeye çalıştık. İki ana kısımda değerlendirmeye aldığımız bulguların ilk kısmı, Ehl-i Sünnet'in tanımsal çerçevesine ait sorulardan oluşmaktadır. Bu sorularla halk nezdinde Ehl-i Sünnet'i tanımladığını düşündüğümüz ana temaların hâlâ geçerli olup olmadığını test etmeye çalıştık. Bilindiği gibi Ehl-i Sünnet inancına mensup geniş kitle, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat ekolünü hak yolda kabul etmekte, Müslümanların çoğunluğunun Ehl-i Sünnet'e mensubiyetini onun meşruiyet temeli olarak görmektedir. İslâm'ı Ehl-i Sünnet'le özdeşleştirmekte; onun Hz. Peygamber'den bu yana saf bir şekilde devam ettiğini, dolayısıyla her devre cevap verebileceğini düşünmektedir. Bu bağlamda Ehl-i Sünnet'in eleştirisini tasvip etmemekte, eleştirileri marjinal düşünceler olarak görmektedir.

Bu kısım ile ilgili bulgulardan yola çıkarak varsayımlarımızı test etmek istiyoruz. Öncelikle öğrencilerimizin çoğunlukla Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat ekolüne mensubiyetlerini hatırlatmakla başlayalım (Tablo 3). Kadınların tamamıyla Ehl-i Sünnet'e mensubiyetleri de kadın-Ehl-i Sünnet inancındaki yakın bağlantı için done olarak görülebilir. Öğrenciler Ehl-i Sünnet'in İslâm'ı temsil ettiği düşüncesine katılmakla birlikte (Tablo 4), onun çoğunluk olmasının haklılığını gösterdiğini düşünmemektedir (Tablo 23). Yine Ehl-i Sünnet'i, tarihsel ve geleneksel unsurları da içine alan bir ekol olarak görmekte (Tablo 7), her devre tashih edilmeden cevap verebileceğini kabul etmemekte (Tablo 9); ve mezhep taassubu yapılmaması gerektiğini düşünmektedirler (Tablo 13). Cinsiyete göre dağılımlarda ise, genel olarak kadınların erkeklere göre geleneksel Ehl-i Sünnet anlayışına yakın durduklarını, erkeklerin daha eleştirel olduklarını görmekteyiz (Bkz. Tablo 5, 11, 14, 17, 20). Sınıflara göre dağılımda ise, sınıflar ilerledikçe geleneksel Ehl-i Sünnet anlayışına eleştirel yaklaşımların arttığını düzenli ve anlamlı ilişkilerle tespit edebildiğimiz yerler olmakla birlikte (Bkz. Tablo 18, 21), sadece 1. ve 4. sınıflar arasındaki farkların bariz olduğu tablolara da dikkat çekebiliriz (Tablo 6, 3).

İkinci kısımdaki bulgulara göre, varsayımlarımızı test edersek şunları söylememiz mümkündür. Öncelikle öğrenciler Ehl-i Sünnet'in en temel göstergesi olarak Hz. Peygamber'in (SAV) sünnetine uymak ve dört mezhepten birine tâbi olmak cevaplarında odaklanmışlardır ki (Tablo 8), bu durum geleneksel Ehl-i Sünnet anlayışını desteklemektedir. Ayrıca öğrencilerin çoğunluğu sünnetin bağlayıcı olma düşüncesini benimsemekte (Tablo 24), ameli imandan bir cüz kabul etmekte (Tablo 27), evliya ve keramet inancını büyük çoğunlukla desteklemekte (Tablo 29), tasavvufa yakın durmakta (Tablo 30), ölünün ardından Kur'ân okunmasına olumlu bakmakta (Tablo 31), Ehl-i Sünnet'in daha itaatkâr olduğu yargısına katılmaktadırlar (Tablo 32). Dolayısıyla genel anlamda öğrencilerin geleneksel Ehl-i Sünnet'e ait temel nitelikleri çoğunlukla benimsedikleri ortaya çıkmaktadır. Öte yandan, çoğunluk halifelerin geliş sırasını bir üstünlük sırası olarak görmemektedir (Tablo 26). Bu noktalarda geleneksel Ehl-i Sünnet inancına mesafeli sonuçlar çıktığını görmekteyiz. Cinsiyete göre dağılımda, cinsiyetler arasında belirgin farklılıklar görülmemektedir. Sınıflara göre dağılımda, amelin imandan bir cüz olmadığı fikrine sahip olanlar arasında bir düzenli ilişki bulunmamakla birlikte (Tablo 28), diğer cevaplarda sınıflar arası belirgin farklılıklar ve düzenli ilişkiler bulunmamaktadır.

Bu bulgulara göre, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin geleneksel Ehl-i Sünnet inancını benimsedikleri, ona yakın oldukları şeklindeki ana varsayımımız büyük oranda doğrulanmış olmaktadır. 1. kısımdaki sonuçlar itibarıyla kadınların geleneksel Ehl-i Sünnet inancını erkeklere göre daha fazla benimsedikleri şeklindeki yan varsayımımız büyük oranda doğrulanmakla birlikte, ikinci kısımdaki sonuçlar yan varsayımımızı desteklememektedir. İleri sınıflara doğru bilgi düzeyi arttıkça, Ehl-i Sünnet'e daha eleştirel tavrın öğrencilere hâkim olacağı şeklindeki diğer yan

varsayımımız, her iki kesimdeki sonuçlar dikkate alındığında nispeten doğrulanmış görünmektedir.

Ehl-i Sünnet inancının toplumda çok farklı platformlarda ve içeriklerle öğretildiğini söyleyebiliriz. Farklı platformlardan kastımız, okul, aile, cami, Kur'ân kursları, İmam Hatip Lisesi, İlähiyat Fakülteleridir. İçerikten de kastımız, sadece dinî bilgiler değil, Ehl-i Sünnet'in gelenek, farklı pratik ve toplumsal uygulamalar içerisinde de yer etmiş olmasıdır. Dolayısıyla bu konuda özel eğitim görmeyen, yani okullardaki Din kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinden başka dinî eğitim almayan kişiler için ancak toplum, cami ve ailedeki pratiklerle Ehl-i Sünnet inancının şekillendiğini söyleyebiliriz. Fakat bunun bilgi düzeyinin orta seviyenin de altında olduğu genel bir gözlemimizdir. İmam Hatip Lisesi ve İlähiyat Fakültesi öğrencileri ise, bunlara ek olarak, farklı derslerle özelde Ehl-i Sünnet'le ilgili ilk elden bilgiler kazanmaktadırlar. Ancak hemen belirtilmelidir ki, İlähiyat Fakültesi'ne gelinceye kadar aile, cami ve toplum pratiklerinin şekillendirdiği Ehl-i Sünnet inancı daha kuvvetle kendisini göstermektedir. Bu Ehl-i Sünnet inancı, geleneksel toplumsal yapımızda informel eğitim içerisinde şekillenmekte; dolayısıyla bilinçli bir yaklaşım, kabul veya reddin konusu olmamaktadır. Hatta bu pratikler bilgilenme düzeyi artsa bile, etkilerini hâlâ devam ettirebilmektedirler. Bu anketin sonuçlarına göre de, etkilerin bazı yerlerde hâlâ geçerli olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim soru formunun sonunda yer alan "Ehl-i Sünnet ve anketimizle ilgili düşünceleriniz" kısmında bazı öğrenciler, Ehl-i Sünnet konusunda yeterli bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmişlerdir. Yanı sıra, bilhassa 1980'den sonra gerek Ehl-i Sünnet'e daha eleştirel yaklaşımlar gerekse ilâhiyat öğretiminde akademik yapı lehine dönüşümün, doğrusu ilerleyen yıllar içerisinde "mevcut"un bir savunusunu değil, eleştirisini beraberinde getirmesi beklenmektedir. Bu eleştirel tavrın bazı yansımalarına sonuçlarda rastlamaktayız. Ancak büyük oranda geleneksel Ehl-i Sünnet inancının doğru ya da yanlışlığı gibi bir düşünceye sahip olmadığımızı belirtmeliyiz.

Türkiye'de bilhassa kadınların din eğitiminde anne merkezli aile pratikleri oldukça belirgindir. Buna kadınların erkeklere nazaran muhafazakâr ve duygusal ağırlıklı yaklaşımları da ilave edildiğinde, geleneksel Ehl-i Sünnet'le daha uyumlu bir düşüncenin ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Nitekim kadınların türbe ziyaretleri, evlerde Kur'ân okuma pratikleri, gelenekleri uygulamada daha katı tutumları bu konudaki en önemli göstergelerdir. Doğrusu genel gözlemler de kadınların geleneksel Ehl-i Sünnet inancını daha çok muhafaza ettiklerini teyit etmektedir. Bununla birlikte tabii ki, İmam Hatip Lisesi ve İlähiyat Fakültesi eğitimi, öğrencilerin görüşlerini ters yönde de etkileyebilmektedir. Bizim bulgularımızda da bu etkilerin izlerini gözlemek mümkündür.

Ehl-i Sünnet'in tanımsal çerçevesine ait birinci kısımda, anlaşıldığı kadarıyla İlähiyat Fakültesi öğrencileri mezhep taassubu gütmediği gibi, çoğunlukla Ehl-i Sünnet'i tamamen donuk ve çerçevesi sabit bir ekol olarak görmemektedirler. Burada Hz. Peygamber'in sünnetine bağlılığın farklı iki soruda teyit edildiğini söy-

leyebiliriz. Bu, bilhassa sünnetle ilgili tartışmaların etkilerinin hangi düzeyde olduğu konusunda da fikir vericidir. Diğer yandan efdaliyet ve iman-amel ilişkisi konusunda öğrencilerin geleneksel Ehl-i Sünnet anlayışında farklı düşünceleri de oldukça dikkat çekicidir. İlahiyat Fakültesi öğrencileri üzerindeki gözlemlerimiz de, kimi eleştirel yaklaşımlar varsa da, geleneksel Ehl-i Sünnet anlayışının devam ettiği şeklindedir. Şüphesiz bunun yaşayan gelenek ve toplumsal pratiklerle de son derece yakından ilintisi bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akbulut, Ahmet; "Hariciliğin Siyasi Görüşlerinin İtikadileşmesi", A.Ü. *İlahiyat Fak. Dergisi*, S. XXXI, Ank., 1989.
- Aydınlı, Yaşar; "Ehl-i Sünnet'in Fikrî Zemini Üzerine Genel Bir Değerlendirme", *İslâmiyât*, c. 8, S. 3, Ankara, 2005.
- Bozer, Ahmet (Haz.); *Mızraklı İlmihal*, 3. baskı, İst., Enes Kitabevi, 1994.
- Çelebi, İlyas; "Soruşturma", *Marife*, Yıl:5, S. 3, Konya, 2005.
- El-Cabiri, M. Abid; *İslam'da Siyasal Akıl*, Çev. Vecdi Akyüz, İst., Kitabevi Yay., 1997.
- Fazlur Rahman, *Tarih Boyunca İslami Metodoloji Sorunu*, Çev. Salih Akdemir, Ankara, Ankara Okulu Yay., 1995.
- Figlalı, Ethem Ruhi; "Şiiliğin Doğuşu ve Gelişmesi", *Milletlerarası Tarihte ve Günümüzde Şiilik Sempozyumu*, İst., İSAV Yay., 1993.
- Gölcük, Şerafeddin; "Soruşturma", *Marife*, Yıl:5, S. 3, Konya, 2005.
- Gündüz, Şinasi; *Din ve İnanç Sözlüğü*, Ankara, Vadi Yay., 1998.
- Hatipoğlu, Said; *Ehl-i Sünnet Tetkikleri* İstanbul, Eksen Yay., 1989.
- Kaplan, Yaşar; *Ehl-i Sünnet Tetkikleri*, İstanbul, Eksen Yay., 1989.
- Kırbaşoğlu, M. Hayri; "Bir Panaroma: Geçmişten Geleceğe Ehl-i Sünnet-Ehl-i Sünnet'e Eleştirel Bir Bakış İçin Yol Haritası", *İslâmiyât*, c. 8, S. 3, Ankara, 2005.
- Kırbaşoğlu, M. Hayri; "Ehlu's-Sunne Kavramı Üzerine Yeni Bazı Mülahazalar", *İslami Araştırmalar*, S. 1, 2. baskı, Ank., 1986.
- Kırbaşoğlu, M. Hayri; *Sünni Paradigmanın Oluşumunda Şafii'nin Rolü*, Ankara, Kitâbiyât Yay., 2003.
- Koca, Ferhat; "Soruşturma", *Marife*, Yıl:5, S. 3, Konya, 2005.
- Korkmaz, Sıdık; "Sınırları Belirlenmeyen Dini Bir Oluşum: Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaat", *Marife*, Yıl:5, S. 3, Konya, 2005.
- Kutlu, Sönmez; "Soruşturma", *Marife*, Yıl:5, S. 3, Konya, 2005.
- Macit, Nadim; "Kelâmi Ekollerin Ortaya Çıkış Sürecinde İktidara Eklemlenme Problemi", *Bilgi ve Hikmet*, S.7, İst., 1994.
- Nasr, Sayyed Hossein; *The Heart of Islam-Enduring Values for Humanity*, Newyork, Hamperson Franciskoı 2002.
- Onat, Hasan; "Yirminci Asırda Şiilik ve İran İslam Devrimi", *Milletlerarası Tarihte ve Günümüzde Şiilik Sempozyumu*, İst., İSAV Yay., 1993.
- Razi, Fahreddin; *Kelâm'a Giriş-El-Muhassal*, Çev. Hüseyin Atay, Ank., Kültür Bak. Yay., 2002.
- Uludağ, Süleyman; "Soruşturma", *Marife*, Yıl:5, S. 3, Konya, 2005.
- Yavuz, Yusuf Şevki; "Ehl-i Sünnet", *İslam Ansiklopedisi*, c. 10, İst., T.D.V. Yay., t.y.
- Yeşilyurt, Temel; "Ehl-i Sünnet'in Teolojik Boyutu", *İslâmiyât*, c. 8, S. 3, Ankara, 2005.

ÖZET

İLAHİYAT FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN EHL-İ SÜNNET ANLAYIŞI

Mustafa Tekin

Bu makale, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin Ehl-i Sünnet anlayışlarını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bilindiği gibi Ehl-i Sünnet, bugün dünya ölçeğinde İslâm'ın ana gövdesini oluşturan itikadî bir ekoldür. Tarihî süreklilik içerisinde bugüne kadar devam edegelmiş ve bu özelliğini hiç kaybetmemiştir. Şüphesiz Ehl-i Sünnet'i, sınırları belli bir mezhep olarak tanımlayamayız. Fakat bu, onun kendine özgü nitelikleri olmadığı anlamına gelmez. Biz Ehl-i Sünnet'in temel niteliklerini içeren bir anket hazırladık ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerine sorduk. Anketimize seksen bir öğrenci katıldı.

Soruları iki kısımda ele alabiliriz. Birinci kısımda Ehl-i Sünnet'e yaklaşımlar ve onun tanımsal çerçevesine ilişkin sorular vardır. İkinci kısımda ise, iman-amel ilişkisi, keramet, tasavvuf, Hz. Peygamber'in sünnetine uyma gibi Ehl-i Sünnet'in temel niteliklerine dair sorular bulunmaktadır. Sonuçta, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin geleneksel Ehl-i Sünnet inancını benimsedikleri, ona yakın oldukları şeklindeki ana varsayımımızın doğrulandığını gördük. Yine öğrenciler arasında kadınların erkeklere oranla Ehl-i Sünnet inancına daha yakın oldukları şeklindeki yan varsayımımız da nispeten doğrulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İlahiyat Fakültesi, Ehl-i Sünnet, Mezhep, Sünnet, Gelenek.

DIVINITY FACULTY STUDENTS' UNDERSTANDINGS OF AHL-AL SUNNAH

This article aims to analyze Divinity Faculty students' understandings of Ahl-Al Sunnah. As we know, today Ahl-Al Sunnah that constitutes main body of Muslim world is a school throughout the world. It has been going on to the present day in historical process, and it did not lose these qualifications. No doubt, we can not define Ahl-Al Sunnah as a limited religious order. But it does not mean that Ahl-Al Sunnah has not any qualities peculiar to Ahl-Al Sunnah. We prepared questionnaire that contains these qualities and we applied it to Divinity Faculty students in Canakkale Onsekiz Mart University. There were eighty one students for this.

We can tackle questions in two parts. There are questions that contain approaches to Ahl-Al Sunnah and its definitional framework in first part. We prepared questions on basic characters of Ahl-Al Sunnah like relation between faith and practice, miracle, mysticism in second part. We realize that our main hypothesis was confirmed. According to this result, Divinity Faculty Students accept traditional Ahl-Al Sunnah faith on a large scale. We express that women-compared with men- are more close to the faith of Ahl-Al Sunnah. Consequently, our secondary hypothesis was confirmed.

Key Words: Divinity Faculty, Ahl-Al Sunnah, Denomination, Sunnah, Tradition.

إدراك أهل السنة بين طلاب كلية الإلهيات

يهدف هذه المقالة أن يحلل إدراك طلاب كلية الإلهيات في أهل السنة . ومن المعلوم أن أهل السنة مذهب اساسي ، واسع الانتشار بين المذاهب الإعتقادية في العالم الإسلام عبر التاريخ ، ولم يفقد وصفه هذا منذ بدايته حتى الآن . لا يمكن لنا أن نصف أهل السنة مذهباً معين الخطوط ولكن لا يحمل هذه العبارة علي أن أهل السنة لا يملك صفة مميزة له . نحن هياًنا أسئلة يحتوي على مميزات عقيدة أهل السنة وقمنا بإستفتاء بين طلاب كلية الإلهيات في جامعة أون سكينز مارت .. تنقسم أسئلة الإستفتاء إلي قسمين : في القسم الأول يوجد أسئلة حول كيفية فهم أهل السنة وتعريفه . والقسم الثاني يضمن أسئلة إلي مميزات أهل السنة الأساسية مثل أسئلة حول العلاقة بين الإيمان والعمل ، وأسئلة في الكرامة ، والتصوف وإتباع السنة النبي . نتج عن هذا الإستفتاء الذي إشتراك فيه ثمانون طالباً ، تصديق إفتراضنا : أن طلاب كلية الإلهيات يعتقدون عقيدة أهل السنة ويتقربون إليها . وخاصة تشعر الطالبات نفسهن اقرب إلي هذه العقيدة من الطالبون .

الكلمات المفاتيح : كلية الإلهيات ، أهل السنة ، مذهب ، عقيدة ، السنة ، العرف ، العادة ،

تقليد